

Miten julkisuuslain muutokset koskevat sosiaalihuoltoa?

Julkisuuslain mukaisissa asioissa päätösvaltaa voidaan nyt delegoida joustavasti.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain muutokset (495/2005) tulivat voimaan 1. lokakuuta 2005. Sosiaalihuoltoa koskevat lähinnä säännökset asiakirjan antamista koskevan päätösvalan siirrosta (14 §) sekä asiakirjojen antamisesta perittävistä maksuista (34 §).

Julkisuuslain 14 §:n mukaan viranomaisen asiakirjan antamisesta päättää se viranomainen, jonka hallussa asiakirja on, jollei lain 15 §:n 3 momentista tai muusta lainsäädännöstä muuta ilmene.

Valtuusto voi kunnan johtosäännöllä tai vastaavalla hallintosäännöllä antaa julkisuuslaisissa tarkoitettuna viranomaisena toimivalle kunnalliselle toimielimelle oikeuden siirtää päättämässään laajuudessa asiakirjan antamista koskevaa viranomaisen ratkaisovaltaa edelleen alaiselleen viranhaltijalle.

Julkisuuslain mukaisissa asioissa päätösvaltaa voidaan nyt siis delegoida joustavasti. Varsinkin sosiaalihuollossa on tarkoituksenmukaista ainakin suuremmissa kunnissa huolehtia edellä mainitun valtuustopäätöksen tekemisestä ja päätöksentekotasojen määrittämisestä.

Helsingin sosiaaliviraston johtava lakimies Tapio Rätty käsittelee palstalla sosiaalihuollon ajankohtaisia lakikysymyksiä. Lukijat voivat lähettää toiveita palstalla käsiteltävistä aiheista lehden toimitukseen.

Tietopyyntö on käsiteltävä viivytyksettä

Julkisuuslain mukaan tietopyyntö on käsiteltävä viivytyksettä. Jos kysymys on julkisesta asiakirjasta, tieto on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 2 viikon kuluessa pyynnön tekemisestä. Määräaika on kuukausi, jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai asian käsittely ja ratkaisu vaativat viranomaisilta erityistoimia.

Sosiaalihuollossa on usein kysymys asianosaisen tietojensaantioikeudesta vielä siten, että pyydyt tiedot koskevat toista henkilöä koskevia salaisuuksia. Tällöin on välttämätöntä, että päätöksentekotasot on kunnassa järjestetty siten, että julkisuuslain edellyttämä tietopyynnön viivytyksetön käsittely voidaan turvata.

Jos asiakirja on laadittu viranomaisen toimeksiantotehtävää suoritettaessa tai se on annettu toisen viranomaisen lukuun suoritettavaa tehtävää varten ja siitä pyydetään tietoa, tiedonantamisesta päättää tehtävän antanut viranomainen. Tämä koskee esimerkiksi ostopalveluita.

Toimeksiannossa voidaan kuitenkin sopia, että tiedon antaa toimeksiantotehtävää suorittava. Jos luovutustilanteissa joudutaan kuitenkin tekemään päätös siitä, annetaanko tietoa tiedonpyytäjälle vai ei, päätösvaltaa asiakirjan antamisesta ei voida siirtää toimeksiantotehtävää suorittavalle taholle. Päätös on tältä osin aina tehtävä kunnassa.

Maksut eivät saa vaarantaa julkisuusperiaatetta

Julkisuuslaista muutettiin maksuja koskevaa 34 §:ää. Sen mukaan maksua ei voida periä, jos asiakirjasta annetaan tietoja suullisesti tai asiakirja annetaan viranomaisen luona luettavaksi tai jäljennettäväksi.

Maksua ei voida myöskään periä, jos julkinen sähköisesti talletettu asiakirja lähetetään tiedon pyytäjälle sähköpostitse tai sähköisesti talletettu asiakirja lähetetään asianosaiselle sähköpostitse.

Jos pyydetyn asiakirjan antaminen kuuluu viranomaisen neuvonta-, kuulemis- tai tiedotusveloitteeseen, ei maksua voida periä. Hallintolain (434/2003) 8 §:ssä on säädetty viranomaisen neuvontavelvollisuudesta.

Sosiaalihuollon asiakaslaki sisältää sosiaalihuollon viranomaisille asetetun erityisen velvollisuuden selvittää asiakkaalleen eri toimenpidevaihtoehtojen vaikutuksia ja merkitystä asiaka-

kaan asiassa. Näissä tilanteissa ei voida julkisuuslain mukaisesti periä maksua asiakirjoista, joita asiakkaalle toimitetaan tai annetaan. Jos asianosaista kuullaan yksilöhuollon päätöstä tehtäessä, esimerkiksi lastensuojeluasiassa, ei asiakirjakopioista voida periä maksua asianosaiselta.

Maksusäännökset koskevat julkisuuslain mukaista yleistä sekä myös asianosaisen tietojensaantioikeutta. Asianosaisen tietojensaantioikeus voi koskea myös salassa pidettäviä tietoja.

Perittävät maksut eivät saa vaarantaa julkisuusperiaatteen toteutumista. Esimerkiksi sosiaalihuollossa toimeentulotukiasiakkaalta ei lähtökohtaisesti voida periä maksua asiakirjojen kopioista.

Kuntalain (365/1995) 50 §:n 1 momentin mukaan valtuusto antaa tarpeelliset määräykset asiakirjoista perittävistä lunastuksista sen vahvistamassa hallinto- tai muussa vastaavassa säännössä. Julkisuuslain mukaisesti kopiosta ja tulosteesta voidaan periä maksu, joka vastaa tiedon antamisesta viranomaiselle aiheutuvia kustannuksia. Maksun määrittelyssä voidaan soveltaa sivukohtaista tai muuta yksikkökohtaista keskihintaa.

Erikseen on säädetty maksun perimisestä, jos tiedon antaminen vaatii viranomaiselta erityistoimia. Niitä voidaan tarvita, jos pyydettyjä tietoja on huomattavan paljon tai jos julkisista tiedoista pitää poistaa salassa pidettäviä osia. Tarkempi selvitys määrättävien maksujen perusteista löytyy Kuntaliiton syyskuussa julkaisemasta yleiskirjeestä.

Kielteisiä ratkaisuja ei perustella riittävästi

Oikeusministeriö on havainnut julkisuuslain täytäntöönpanossa eräitä epäkohtia. Niiden vuoksi käytäntöjä pitää muuttaa, asiasta pitää järjestää koulutusta sekä laatia ja uudistaa ohjeita.

Oikeusministeriö kiinnitti huomiota erityisesti siihen, että kielteisiä ratkaisuja ei välttämättä anneta kirjallisesti. Tiedonsaannin epäämistä koskevia päätöksiä ei myöskään perustella riittävän hyvin, mikä voi vaikuttaa päätöksen lopputulokseen.

Tiedonsaantipyynnöitä ei aina kirjata viranomaisen ylläpitämiin asiakirjoihin silloinkaan, kun pyydettyjä asiakirjojen kopioita ei välittömästi toimiteta pyytäjälle.

Viranomaiset eivät myöskään kiinnitä riittävästi huomiota tiedon pyytäjälle kuuluvaan oikeuteen saada tieto asiakirjan julkisesta osasta. Tämäkin heikentää tiedonsaantioikeuden toteutumista.

Julkisuuslain 14 § edellyttää päätöksen tekemistä aina silloin, kun tiedonpyytäjälle ei anneta tietoa asiakirjasta, oli pa kyseessä julkinen tai salassa pidettävä asiakirja. Kyseessä on hallintopäätös, joka on hallintolain mukaan perusteltava asianmukaisesti.

Perusteluvollisuuteen kuuluu ilmoittaa päätöksessä ne syyt ja perusteet, joiden mukaan tietopyyntöön ei voida suostua. Julkisuuslain 11 §:ssä on säädetty niistä perusteista, joiden mukaan tietoa pyytävän tietojensaantioikeutta voidaan rajoittaa tai se voidaan evätä.

Päätöksenteossa ei riitä se, että viitataan laissa säädettyyn perusteeseen vaan siinä on pystyttävä kuvaamaan ja selvittämään se, millä perusteella viranomainen katsoo, että julkisuuslain mukainen tiedonsaantia koskeva rajoitusperuste on kyseisessä tapauksessa olemassa.

Tapio Rätty

KIRJALLISUUTTA

Ahvenainen, T. & Rätty, T. 1999 Julkisuuslain-sääädäntö, julkisuus ja salassapito kunnissa. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

Täsmennyksiä myös www-viestinnän ohjeisiin

Kuntaliitto täsmensi julkisuuslain muutosten voimaantulon yhteydessä kuntien www-viestinnän ohjeita ja suosituksia. Se korostaa, että henkilötietojen merkitsemistä kokous- ja muihin asiakirjoihin ja niiden julkaisemista internetissä on syytä välttää.

Jos henkilötietoja sisältäviä kokousasiakirjoja julkisilta osin julkaistaan internetissä, tämä pitäisi tehdä vain tehokkaan tiedottamisen vaatiman rajoitetun ajan. Asiakirjat tulisi poistaa internetistä tietyn ajan kuluessa niiden julkaisemista. Avoimeen internetiin ei voida missään tilanteessa laittaa salassa pidettäviä tietoja tai ilman lupaa henkilörekisteritietoja.

Suomen Kuntaliiton yleiskirje julkisuuslain muutoksista (19/80/2005) www.kunnat.net ► yleiskirjeet ja lausunnot

Suomen Kuntaliiton verkkoviestinnän ohjeistus www.kunnat.net ► viestintä ► verkkoviestintä

Oikeusministeriön selvitys ja suositus julkisuuslain täytäntöönpanosta ja osittaistarkistuksesta 23.9.2005 www.om.fi ► lait ja yhteiskunta ► julkisuuslaki